

TERMÉSZETBARÁT

Kolozsvár,

Junius 1-én 1848.

Harmadik év.

TARTALOM: Napfogyatkozás a természetben és politikában. — A gyümölcsfák néhány ártalmas ellenségei V. — Az egyes gabonanemek természetében előforduló hiányok. — Ananás. — Csillagászati újdonságok. — Vasárnapi Ujság: új folyam.

Napfogyatkozás a természetben és politikában.

(Egy levélben.)

A világi statusok politikájának, kedves barátom, szintugy vannak sűrű köddel borított tájkai, a láthatárt bizonyos részben elfedező fellegei, nap és holdbéli fogyatkozásai, mint e mi naprendszer köribe foglalt világunknak; hanem idejük mértéke, vagy tartósságuk nagyon különböző, s így az előleges calculus kimutatása az egyikre nézve könnyű, a másakra nézve nagyon bajos. Idejökre nézve a természet homályai csak órákig, napokig, legfönnebb hetekig tartanak; — a politikára nézve rendszerint körül-belől ezer évet (néha kevesebbet, néha többet) mondanak a történetani számításból határozgató nagy fejek. — Mégis azonban igaz, hogy a természetben könnyebb az előszámítás, mint a politikában; mert ha tapasztalásunk szerint — ugyan csekély kivételekkel — rendszeren eléállanak az év részei, tél, tavasz, nyár és ősz — ha kimondhatatlanul váltja föl a nappal az éjszakát, a derült fénylő nap a ködös és felleges napokat: kicsoda mondhatja meg, hogy sok homályba borult status felett mikor fog még valaha újabb fény tűnni föl? — Mutat azonban a régi történetészet példákat, miszerint kétszer, sőt háromszor is volt némely nemzetnek miveltégi napja kisebb vagy nagyobb fényben, mint Egyiptomnak a Pharaók és Ptolomeusok alatt, s egy hosszszas sötétség után a 19-ik században

egy Mehmed Ali alatt. — Egyetlen egy volt Babylonnak — kettő Görögországnak, kettő Róuának, s mit mondjak még Afrikáról is? azt, hogy régi római miveltégi maradványok mutatkoznak itt is a művészséget bizonyító régi római városok romjaiban; tehát következtetem, hogy oda most másodszor kezd feltámadni a miveltég napja.

De mint fönnebb érdeklém: a milyen könnyű a természetben az ily megfordulásra tett előszámítás, oly bajos az a politikában; mert amott megállított örök törvények szerint foly minden: itt pedig korlátlan lelki szabadságu teremtmények önkénye, indulatja valami bizonyos következtetést szülhető analogiát fenállani nem engedi. — A természetben micsoda szél? merőről? minemü előjeladással indul? mit fog hozni magával? a nap és hold fogyatkozásait, a tűzokádó hegyek kitöréseit mi okozza? sat. ki vannak tanulva. — A mely jelenés most szomorú következésü, máskor is az lesz. — Ellenben a polgári szélvészeknek sokkal több fuvó vidékei vannak: — többféle formákban állnak elé, és nem lévén az elébbienekhez hasonló ábrázatuak, gyakrabban megcsalnak. A mi most szépet mutat: máskor irtóztató lehet. Azért a nemzetek miveltégi előmenetele vonalát nem kell egyesnek, sem egyformának gondolni, hanem mindenféle álláspontok, irányzatok, minden lehetséges fordulatok és szögleti idomok szeréntieknek. Sem az asymptoták, sem az ellipsisek, sem a

cyclvidések nem tudják előnkbe festeni az emberi és polgári dolgok folyama fordulatait. — Most nekivetik magukat a nemzetek mohon-kíváncsilag egy tárgynak: majd félbehagyják azt éppen a működés közepén, vagy azért, hogy már megunták, vagy hogy egy más tárgy ragadta őket magához. Midőn ez előttök megavul, ismét visszatérnek ama félbehagyottra, vagy pedig éppen ez vezeti őket vissza amarra.

A nap és hold fogatkozásai onnan származnak, hogy más égi testek elejökbe mennek, és így kevésé a világosságot elfogják. Küszködésbe jönnek a nemzetek is egymás között: ebből következik, hogy vagy egyik útjába áll a másiknak, vagy igen közel menvén egymáshoz, s kölcsönösön egymás oldalait érdekelvén, az erősebb a gyengébbet elsurolja és elvásalja. — A halandó és halhatlan dolgok sora, — a véges és végetlen lények kapcsolata, — a külső és belső természet, — az anyagi és szellemi emberiség: sokkal nagyobb kerületek ezek, mintsem hogy ama kicsiny éles szikra — az emberi értelem — (ha szintén nagyitva isteninek neveztetik is) mind ezeket egyszerre megvilágosítván, egy közönséges és a földgömbet körülható miveltségre fölemelhetné — egyszerre bélepő világosságra kideríthetné. — Ezért az emberi értelem világosodásának, az ebből származó erkölcsi, polgári, politikai és statusalkotmányi miveltségnek — úgy szólván — csak vándorolni kell rendre a földgömb népeinél. — Nevezzük, ha úgy tetszik, az értelem világából eredező nemzeti miveltséget napnak, s vonjunk párvonalt a természeti nap és e között. — S imé a természeti nap is egyszerre a földgömbet nem tudja kivilágítani. — Míg nappali világ van nálunk: éjszaka van ellenkező részén, s midőn nappal van itt, éjszaka van nálunk. Politikailag tekintve semmi ebben oly láthatólag nem bizonyít, mint a történetek öreg levéltára — a historia. — Volt olyan idő, melyben nagy miveltségű nemzetek laktak Asiában, s az alatt nagy tudatlansági sötétség borította Európát. Fölszál-

lott azután a miveltség és világosság Asiából, és átköltözött Európába, s innen helyébe ment Asióra a sötétség. Ezért voltak és vannak oly politicus tudósok, kik azt jósolgatták, hogy még valaha az európai világosság átköltözik részint Amérikába, részint Afrikába. Hát nem teljesedve látjuk-é ezt félig meddig? A mi Európánk micsoda ponton áll most? hág-é fennebb? vagy már hanyatlik? Ezt kedvetlenül kellene meghatározunk; de valóban nem is határozhatjuk, mert imé más tudósok egyebet mondanak. Inkább vessük tehát figyelmünket egy más egyszerű de egy főnebbi állítmányommal ellenkező eszmére, melyből indulva egy európai tudós tekintély mondotta, de csak „talán“ hihetőséggel, miszerint az emberiségnek az a rendeltetése, hogy létezésének négy évkorait e világnak négy részeiben élje ki. Az-az: Asia volt az emberiségnek bölcsője, itt tölt el a gyermeki kor. Europa látta az emberiség ifui kedélyét, erőteljességét, és szellemi élenkségét. Amérikában fog kifejlődni a férfui kor tettelegessége és bölcsesége. És évezredek után Afrika meleg napjánál fogva füttöztetni az őszült emberiség a maga hideg, reszkető öreg kezeit, a hol végre életunalom után, mint por porba fog szállani.

K. J.

A gyümölcsfák néhány ártalmas ellenségei.

V.

Az eddig tárgyalt hernyókon és nyüveken kívül még egy igen veszélyes gyümölcsellen-séget kell megemlitenünk, s ez a zszizsik.

Ezen rovarnak, mely a bimbokot és leveleket, a kibomlott virágokat és gyümölcsöket pusztítólag ostromolja, több fajai vannak. A legkártekönyebbek a következők:

Az almazszizsik (*Curculio pomorum*). Ez 2-3 vonal hoszszu, barna, szárnylapjai rozsdaszínűek, hátul fejr és fekete öve van, elől pedig fejr paizsa, feje és szipja fekete. Mihelyt a fák bimbóznak, kibuvik a rovar téli rejtekéből,

a fák derekain felmász s rátojik a virágbimbókra, vagy pedig ezek nem létiben a levélbimbókra. Néhány nap múlva, ha az idő melegül a nyüvek kikelnek s berágják magukat a bimbókba. Gyakran a bimbón mézharmatcsepp mutatkozik, a mi a nyü tanyájából folyván ki, hollétét elárulja, el egyszersmind azon bimbót is, mely nedvereiben halálosan meg van sebesítve. A virágleveleket vagy szirmokat feljül öszszetapaszsza, öszszerágja, kifejlésökben gátolja úgy, hogy el kell száradniok, ezek a nyü felett boltos barna fedelet képeznek; ekkor az ártalmas állat a csészébe bocsátkozik le, oldalait lefelé öszszerágja s benne marad átváltozásáig. Az eképp feldőlt virágok olyanok, mintha el volnának perzselve.

Maga a nyü fejr, hátán hússzinü csikok vannak. Ha kifejlett korra jut, egy maga fonta fonalon lebocsátkozik a földre, ebben bábbá válik s néhány hét múlva mint bogár vagy mint rovar jelenik meg. Ezek egész nyáron át ide s tova kborolnak, télire a földre rejtik magukat; tavasszal viszont kibúnak és Aprilisben vagy Májusban tojni kezdenek a virágbimbókra, mire csak hamar eltűnnek.

Ezeket, minthogy többnyire a fák derekain másznak fel földre buvásuk után, korán felkötött, fris keréksárral vagy dohottal megkent és soha száradásra jutni nem engedett védövek által nagy számmal elfoghatni. Mivel a fáról gyenge rázásra is lehullanak, eképp is lerázhatni lepedökre és aztán könnyen elpusztíthatni. Mivel továbbá a madarak közt is sok ellenségeik vannak, ezeket nem kell üldözni, sőt éppen védeni és ápolni.

A szilvazsizsik (*Curculio cupreus*). Ez megiehetös nagy, teste sötét, szürkés szörös, szíjja fekete s ilyenek csápjai is. Szárnylapjai egyentelenek, barázdások és rézfényes színűek. Mihelyt tavasszal a fák levelei kifejlenek, megjelenik, később a kis zöld szilvákra tojik, száraikat, ha mandolanagyságra nőttek, lerágja, hogy huljanak le, mire az ifju lárva vagy nyü a földben bábbá válik.

Ezen bogarak a fákot rendesen csak akkor hagyják oda, ha több használható szilvát nem találnak rajtok, — a földre hullott szilva pedig nem sokáig marad bogár nélkül. Már néhány nap múlva ki kél a kis fejr, fekete fejr nyü, a gondos anya által számára készített eledellel gazdagon táplálkozik, és 5—6 hét alatt, mialatt teljesen is kifejlik, teljesen felhasználja tápszerét; ekkor béassa magát a földbe s csendesen várakozik átváltozására. Ez a következő tavasszon történik meg, midön aztán utódok létrehozása után lát.

Legjobb szaporodása korlátozására az, hogy a lehullott szilvát felszedi az ember és hogy a fáról a bogarat lepedöre lerázzák. A bogár nagyon félénk és a legkisebb rázásra is lehull a földre. Ha a lerázást néhány nap teltével ismétlik, ez által a gyümölcsnek igen nagy része meg lesz mentve. Ha esös, hives idő uralkodik, midön lárává vagy nyüvé változnak a földben, ez által is igen sok elpusztul.

Továbbá a karmazsin zsizsik (*C. Bacchus*). Ezt régebb szölösözúnak tartották, de az újabb tapasztalatok szerint kiváltképpen az almafákon él. A rovar $2\frac{1}{2}$ vonal hosszu, egészen karmazsinszinü és aranyfényes; szíjja, csápjai és lábai aczélkékek. Julius kezdetén az ifju gyümölcsöket megfürják; a nő belétojik s a lyukakat bétölti. 14 nap teltével fekete fejr fejr nyü kel ki, mely befúrja magát egészen a magrekeszbe s egy egészen a felszinig terjedő csatornán tápszert szerez. Kiváltképpen a gyümölcs ért magvaival él. 3—4 nap teltével kibúvik, leböcsátkozik a földre, hogy bábbá változzék s a következő tavasszon mint bogár jelenjen meg.

A fák megrázása s a lehulló alma felszedése ezen ellenség ellen is nagyon ajálandó. Ha szinte a rázás általi félelem miatt sok elillan is, de munkájokban legalább gátolva és nagyon késeltetve lesznek.

Ide számitandó még a magyaröszsizsik (*C. nucum*). Ezen pirosbarna, hosszu szíjpal felruházott bogár $3\frac{1}{2}$ vonal hosszu, fejr szárny-

lapokkal és fejér paizszsal bir. A magyaró minden fajait megtámadja. A nő, még midőn a magyaró még zöld és lágy, belétojik, azt megfúrván, 14 nap multával a nyű kikel, magát beljebb fúrja, felét egészen vagy félig megeszi, Septemberben vagy Octoberben teljes nagyságra jut, a magyaró kemény kérgét átrágja, lehocsátkozik a földre s ebben bábbá változik. A rovar csak a következő Augustusban búvik ki, 8 napig még a földben marad mi előtt kártékony munkájához fogna.

Az itt elésoroltakon kívül még igen sok kártékony rovar van, de melyek jóval ártalmatlanabbak ezeknél, nem is szaparodnak enynyire és csak ritkán pusztítanak. Többnyire oly kicsinyek is, hogy alig lehet vizsgálat alá vonni.

Az ártalmas rovaroknak ily nagy száma kevésbítéséről a természet bölcs teremtoje is intézkedett, számos állatot teremtven, melyek arra utalvák, hogy ezekkel táplálkozzanak. Mivel pedig ezen jóltevő állatokat a gyümölcstermesztőnek ismernie kell, gondunk lesz róla, hogy lapunk által megismerésökre alkalmat nyujtsunk.

Az egyes gabonanemek termesztésében eléforduló hiányok.

Mezei gazdaságunk e fontos tárgyában igen sok és sokat jelentő hiányok divatoznak, melyek nagyobbára abból erednek, hogy a tényező dolgok és erők különböző természetére sokkal kevésbé vigyáznak a gazdák, mint a megszokásra és idegen példákra. Ezen eset kiváltképpen a föld, mag, vetésmód, mivelés és aratás megválasztásánál fordul elé.

Ezt a mezeigazdaság főbb növényeiről megmutatni, feladata e jelen cikknek, hogy ez által alkalom nyíljk az egyoldalúságok elkerülésére.

1. A búzatenyésztésnél eléforduló hiányok.

Ezen hasznos növény termesztése sokoldalú káros halfogásoknak van kitéve, melyek a gya-

korlatban mindennapiak lévén, állításunkat hangosan szóló tényekkel igazolhatjuk.

A föld megválasztásra vonatkozólag hosszas idők tapasztalatai tanítják, miszerint a jó, televényföldes és meleg agyagos szántóföld a legjobb és legbiztosabb aratást adja. Az ily föld agyagában a növény organumainak egészséges kiképződésére szükséges minden ásványféle anyagokat magában foglal, melyek azon szénsavanyt, mely a meleg évszakban a televényföldből képződik, mindig feloszlatva tartalmazzák, úgy hogy a növényeknek ezen nélkülözhetlen főtápszere kellő mennyiségben mehet át a növényekbe. Az agyagföld a ráhordott trágyát kellően megtartja, miszerint az nem mehet igen hamar és mérték felett a növényekbe, hogy beteggé tegye; a meleget és nedvet a földben a televény segítségével kellő arányban tartja össze s ez által megvédi a búzanövényt a hideg és meleg, szárazság és nedvesség hirtelen változásainak, mint szinte a nagy téli hidegnek is káros bélyása ellen; mind ezen kedvezmények következtében az ily földben jó minőségű és bő tápszert adó egészséges növények fejlenek ki s csak rendkívüli sanyaru időjárás okozhat egyes kivételeket.

Azonban a búza előnyeitől elcsábított mezeigazdák Angolország és Németalföld példájára oly földekben is kezdenek búzát vetni, melyek a valóságos búzaföld kellékeivel nem birnak s a búzanövény kiképződésére szükséges tápanyagoknak hiányában vannak. Ámde a mi Angolonban és Németalföldön sikerül és gazdag eredménnyel jutalmazza a mezeigazdák fáradságait, nem szülhet másutt is, jelesen pedig nálunk hasonló eredményt. Azon országok tengermellékiek lévén, levegőjük nedvesebb, a hamar száradó porondos földet is újabb meg újabb nedvvel gyámolítja a növények ápolhatására, ezen kívül szeledebb égalyuk is jóval állandóbb, kisebb változások alá van vetve, a téli hideg is jóval erélytelenebb, tehát a melegfejlesztő televény inkább nélkülözhető, mint nálunk, hol mindenre

nézve másképpen, csaknem ellenkezőleg van a dolog. Az ily egyoldalú utánczásnak rendesen a szokott a következése lenni, hogy az egészséges teljes szemű kalászosok számos földeken hiányoznak, s csak az oly földön mutatkoznak kellő diszben, melyeket az éveken át szerzett tapasztalás búzatermő földeknek mutatott bé.

Azonban a mag megválasztásában még nagyobb hiányok fordulnak elő. Ebben a tekintetben a gyakorlat számos kérdéseket tett a tudománynak, de melyekre a nélkül, hogy egyoldalúságba ne essék az ember, sem igennel, sem pedig nemmel nem felelhetni. Ebben a tekintetben kérdeni szokták:

a) Vajjon az ó vagy az új mag jobb-é?

b) Vajjon a saját mag vagy az idegenneli változtatás jobb-é?

c) Minő búzafaj tenyészik biztosabban és jutalmazóbban?

d) Vajjon az üszöges mag oka-é a búzatermés üszögességének?

Ezen kérdésekre az eddigi tapasztalatokból és a dolog természetéből meritett feleletekkel felelünk.

a) Az első kérdésekre egész általánosságban azt mondhatni, hogy a legegészesebb és legteljesebb mag a legjobb, legyen az ó vagy új. Az egészségeset és teljességet már a gabona külsejéről, szagáról és súlyáról, kapcsolatba hozva ezeket a szemek keménységével és szárazságával, megismerhetni, a mihez még hozzájárulhatna az is, hogy bizonyos mennyiségű magot mind az ó, mind pedig az új búzából próba képpen kicsiráztat az ember. Minél több szem marad csira nélkül, annál kevésbé alkalmas a vetésre.

Egészen egyenlő jóság mellett az ó mag abban különbözik az újtól, hogy későbbre csirázik ki, de egészségesebb és erőteljesebb növényt fejt ki, mint az új s ennél fogva a búza betegségeinek, különösen pedig az üszögnek kevésbé van alávetve. Erre vonatkozólag tehát főképpen a késő vetést kell eltávoztatni, mit ha el nem

kerülhetni, az új mag választandó és alkalmazandó. Az ó mag alkalmazásával a gazda a tökélytelen és erőtelen vetés ellen inkább biztosítva van, minthogy ebben a hibás magok csirázó erejüket már elvesztették.

b) A tulajdon magnak más vidéken és mezőn termelt búzával való felcserélése legfenebb is csak akkor lehet jó hatású, ha az által valóssággal jobb és teljesebb, a bévetendő földhez inkább illő, s legalább nem rosszabb magra teszen szert az ember. Innen van az is, hogy az idegen magról költ búza jobb aratást ad, ha jobb s természetének megfelelő földben termesztik. Egyébiránt az idegen búzának más tulajdonságai is befolyással vannak; ha például a föld és égaly tulajdonságait nem szereti, továbbá a mag színe és súlya, gyorsabb vagy lassabb tenyészés és érés, a magnak szalmáhozi aránya.

c) Minő búzafaj termik legbiztosabban és legjutalmazóbban, ez valóssággal a földtől és égalytól függ. Nehéz körülmények közt, például szijjas hideg agyagföldben és sanyaru nedves égaly alatt, kivált ha még a téli hideg is magasra hág, a barnás, sötét színű búzafajok a legbiztosabbak és termékenyebbek, a meleg földben és szelid égaly alatt ellenben a sárga és világosabb búzafajok tenyésznek legbiztosabban s ezek eresztősebbek.

d) Az üszögös magról több oldalú tapasztalatok után mindig üszögös búza szokott teremni s csak egyes esetekben, midőn a tartós száraz és meleg idő az üszög képződésének ellenmunkált, történik kivétel. Tudomás szerint az ily magon megmosás és megmeszezés által is segíthető.

Ezekből tisztán láthatni, hogy szükségképpen egyoldalúságba kell esni, ha az itt említett kérdésekre feltétlenül akarunk felelni és a szerint akarnánk a mag megválasztásában eljárni, mint-hogy más körülmények mindig idézhetnek elő nem várt következményt.

A mi a búzaföld megmivelését illeti, e tekintetben is eshetik az ember káros egyol-

daluságba, ha csak a megrögzött szokásra és pusztá gyakorlatra támaszkodva, a föld természetét és miveltés-kori tulajdonságait gondos vizsgálat alá nem vonja.

E tekintetben a földmives feladata abban áll, hogy utána lásson, ha vajjon a termő föld száraz állapotban van-é televény és agyagalkatrészeit a levegő elkészítette-é, feloszthatóvá tette-é, a ráhordott trágya elsenyvedett és a termőfölddel jól és egyformálag elegyült-é? Az csupa ugaros miveltéshez szokott azt állítja, hogy a búzaföldet három, négy vagy több év alatt kell készíttetni, hogy jó búzát teremjen s ebben igaza is van, ha csak magját búzának való földbe veti s ezt csak ugarozás által hozhatja a fenébb leirtuk állapotba.

A ki pedig a búzát kapás növények, jól elkészített, szépen és tömötten nőtt lóborsó., sűrűn termelt lóhere után veti, az éppen úgy tenyészövé teszi földét egy év alatt is, minthogy az előtte termelt növények éppen azt eszközölték, mit az ugarban nyugtatás, tehát ennek szükségességétől felmenti.

Azonban ha a gazda azon esetben is ezen előre készítő növényekre bizza magát, midőn mostoha időjárás, rossz vetés vagy a rossz sikerült termés által ezen növények kellően nem tenyészhettek vagy éppen elpusztultak, akkor a dolog egyoldalú felfogása miatt az ugarbarát nyer győzelmet, s az ő hasonlóan egyoldalú nézete látszik diadalmaskodni. De koránt se higyük, miszerint itt a barázdák száma dönti el a dolgot; hanem az az által intézett földmiveltés; és az se ritkán fordul elő, hogy a sok évi ugaroztatás a mostoha időjárás miatt rosszabb eredményre vezet, mint az érdekeltük növények általi elkészítés. Egyetlen egy jó záporosó képes a legjobban takarodott földet is öszszetapasztani, tehát a ráfordított munkát megsemmisíteni, míg eme növények befolyása alatt oly állapotban marad, melyben egyszeri szántás után is elég pnhasággal bír.

A búza aratását illetőleg azon káros

egyoldalúság uralkodik, hogy a szemekérésében nem tesznek semmi különbséget, s nem ügyelnek arra, ha vajjon magnak vagy pedig kenyérnek használják-é? Holott a magnak való búzának teljesen értnek kell lenni, a kenyérnek valót pedig mintegy 14 nappal kellene az előtt learatni, míg teljes keménységre jutnának a magok, minthogy pontos kísérletek szerint ekkor leglisztesebb és legkevésbé korpás. Ezen kívül egy pár héttel több időt is nyer az ember az aratásra; a földet is hamarabb használhatja más czélokra, és kevesebb kárt szenved a maghullás által.

Ezen egyoldalúságok kikerülésével a búzatermesztés kétségen kívül virágzóbb állapotra fogna jutni, a mezei gazdaság fáradsága pedig gazdagabban lenne fizetve, mint az eddigi, csak megszokás által vezérelt miveltés által.

Ananás.

A „Bromelia” közös név alatt ismert növénycsaládnak egyik legnevezetesebb alneme a Bromelia-Ananás, mely leginkább Afrikában (némelyek szerint Chinában, Brasiliában és Mexicóban is) otthonos, és innen keleti s nyugoti Indiában is átplántáltatott; Európában pedig úgy nevezik, mint virágházakban természetni szokott bogáncsnemű kényes növény, melynek aloenemű levelei, tojáskerekded, ripacsos, és ujnyi vastagságu száron álló s zöld lombbal ékesített gyümölcse van. — Az ananás másképpen királyalmának vagy gyümölcsök királyának is nevezetik. Az íze hatás erejű, savanyyszerűleg édes és fűszeres. — Az indiánoknak, kik ennek gyógyerőt is tulajdonitnak, bizonyos részben tápesszőkül szolgál; Európában pedig nyersen, karikákra vagdalva s cukorral hintve sőt bécsinálva is éldelve a legdrágább, legfinomabb csemegék közé tartozik; de mértékletlenül éldelve, ingerlős nedve által a foghúsra, nyelvre és gyomorra igen kártékony hatása van. — Kinyomott nedviből megforrás után igen derék bőrnemű

italt nyernek az indusok. Különbféle hasonfajtaik közül említendőek ezek:

a) Királynő-ananás (Jajama) mely kisdéd, tojáskerék és fejrélü. — b) Czukor-ananás, mely tekealaku és sárgásbélü. — c) Királyi ananás, pyramisalaku és világos zöldbélü. — Mindez három nemei Angolhonban neveltetnek. — Azonban Miller természettanár szerint hat alnemei különböztetnek meg, u. m. 1. Tojáskerékségü ananás, melynek fejré bele, aloéhoz hasonló levelei (de nem oly vastagok és nedvteljesek), világoskék virágai vannak. Ez legbövebben van Európában. — 2. Kúpalaku, vagy czukorsüveg ananás, melynek igen kedves illatu és aranyársárga bele, belső oldalán pedig biborral petytyegetett levelei vannak. — 3. Zöld ananás, mely igen ritka Európában: — jö csak Montferrat és Barbadosból. — 4. Olajszin ananás, melynek sárga bele. — 5. Pitt-ananás, melynek keskeny levelei lévén, maga is kisebb, mint a többi. — 6. Tojásananas, melynek kellemes és birsalmához hasonlító ize van.

Az ananás termesztése s mivélése különös épületekben (ananásházakban) történik. — A vastagon békőfalazott ágyások lóganéval és cserfalevelekkel megtöltetnek, és csernemü anyagokkal magasan befedetnek. Midőn teljesen átmelegedtek: az ért gyümölcsből előre kifacsart gyümölcskoronák, rendszerint Martiusban és Septemberben, igen jó és időszakonként kövérebbel fölcserélendő virágfölddel teljes fazakakban, az újlag felpuhítandó cserzésre tétetnek, s miután az első melegség elmúlt, egymástól illő távolságban elültetnek. Meleg vízzel hetenként háromszor kellett megöntözni: az akkori lég és víz melegségi foknak legalább 20° Reaum. kell lenni. —

K. J.

CSILLAGÁSZATI UJDONSÁGOK.

7. Új bolygó.

A mult évi számos bolygó-felfödözésekhez

a jelen év is járul egygyel. Aprilis 25-kén Graham angol csillagász a Markree csillagdjában egy kis bolygót fődözött fel, mely minden bizonynyal az eddig már nyolcz tagból álló planetoid-csoporthoz tartozik. Hind, a nagyhirü s e lapok olvasói előtt is ösmeretes égismerő, már ugyanazon hó 30-án, valamint mult hónap első napjain észlelé az új polgárt; Reslhuber pedig, a kremsmünsteri csillagda igazgatója Ostrákhonban, következő adatokat közöl az új bolygó mult hó 10—13-ki állásáról:

Maj. 10-én kremsmünsteri képződő $10^h 2' 12'' 8$.

AR= $14^h 41' 3ff'' 70 \delta = -11^{\circ} 55' 28'' 2$.

„ „ 12-én kremsmünst. középidő $11^h 16' 25'' 17$.

AR= $14^h 39' 38'' 17 \delta = -11^{\circ} 50' 51'' 8$.

„ „ 13-án kremsmünst. középidő $11^h 11' 31'' 70$.

AR= $14^h 38' 40'' 45 \delta = -11^{\circ} 48' 28'' 2$.

A bolygó kilencz—tizedik nagyságu csillagnak látszik s most a mérleg csillagzatban vándorol. Napalkotmányunkban ez már a tizenhetedik bolygó, az asteroidák közt a kilenczedik. Pályaelemeiről is nyerendő nevezetéről annak idején.

G.

VASÁRNAPI UJSÁG: új folyam.

Lapunk 1848. év második felére régi szellemében, de új és bővített alakban jelenend meg.

Szellemeről mit mondjunk, mit olvasói 14 év óta ne tudnának? Ismételjük-é, hogy az a jogos szabadság szelleme volt? Nem; hiszen becsületességét csak az bizonygatja, kinek bel oka van azt hinni, hogy kétkedik valaki benne.

Csak azon környületre vagyunk bátrak figyelmeztetni, hogy a Vasárnapi Ujság 1834-ben, szabadság érzetünk újjá születése időpontjában született s születésével nyert jellemét a legnehezebb környületek közt is meg tudta tartani.

Egy féltékeny kormány kezelte censura nyúgében s veres ónja irtó hatalma alatt is, midőn a „ridendo dicere verum“ (tréfába mondani az igazat) paizsa volt az egyetlen egy védfegyver mi alá búhatott, nem szünt meg, elveit a kül és bel események tanúságai által terjeszteni.

Nyilvános, és így a közvélemény ellenörködése alatt részrehajlatlan és megvesztegethetlen igazságkiszolgáltatás.

A sötétben bujkálni szerető, és már csak ezért inkább vagy kevésbé gaz és minden esetre gyanus tettek leleplezése; a rossz és veszelyes vélemények czáfolása, a helyesek terjesztése a szabad sajtó útján.

Minden önkény és hatalommal viszszaélés elleni tiltakozás; de másfelől egy néphozta törvényeket végrehajtó felelős kormány rendeletei szigorú teljesítésének szorgalmazása.

A csupán helybeli érdekeknek, csupán helybeli hatóságok általi kezelése és szabályozása.

Szellemi és anyagi öröknek egy nagy dicső haza fennállására s boldogítására központosítása.

Ezek az irányok, melyeket a Vasárnapi Ujság szeme elöl soha sem fog elveszteni.

Lássuk már alakját.

Most midőn a haza, az Unio által szélyesedett és szilárdult nagy haza dolgaiban minden honpolgárnak kisebb nagyobb részt kell venni, ezen dolgok folyamáról mindenkinek értesülni is szükséges.

Ezen értesülés nagyobb terjedelmet kíván, mint a melyet lapunk eddigi alakja megengetett.

Ennél fogva a Vasárnapi Ujság ezentul hetenként kétszer, kisebb de tiszta betűkkel és így sokkal tartalmasabban fog megjelenni.

Minden fél héten két félvéből álland, melyek közül egyik csupa politikai tartalom leend.

Ez a fél év hazánk ügyei folyamáról értesit, olykor kívánatokat, téendőket sorol elé, olykor tetteket és véleményeket rostáland, hazai és külföldi eseményeket beszél elé.

A másik félv

„IPAR-ÉS TERMÉSZETBARÁT“

czim alatt a természet csodáit, földgömbünk és tartományi nevezetességeit ismerteti, gazdasági, házi és gyári ipari útásításokat adand.

Lapunk ezen második felére Berde Áron tanár, a „Természetbarát“ eddigi szerkesztője, eme lapja megszüntetésével egész erejét fordítandja és az által a Természetbarát eddigi kedvelői mindent a mit abban találtak lapunkban fogják nyerni.

Mi szerint a V. Ujság előfizetői minden héten egy egész ív politikai lapot és egy egész ív Ipar- és Természetbarátot kapnak.

Azon leszünk, hogy eredeti közleményeinken kívül, azok, kiknek sok más lapot jártatni móduk nincs, az ezekben foglalt érdekes és fontos dolgokról, főképp magyar lapokból röviden értesüljenek.

Mivelten és értelmesen, világosan és tartalmasan: ezek lesznek eladási módorunk vezérelvei.

Félévi előfizetés lapunkra 4 / . négy pengő forint, postán, borítékban küldve.

A kik a csupa politikai tartalom Vasárnapi Ujságot akarják jártatni, azoknak 3 p. forintért adhatjuk.

A kik pedig csupán az Ipar- és Természetbarátra akarnának előfizetni 1 ft. 20 krért fogják kapni, hetenként egyszer.

Előre fizethetni minden postahivataloknál. Ezeken kívül a következő Ügybarátokat kérjük előfizetések elfogadására:

Enyeden Vajda Dániel, *Déván* Sükösd Sámuel, *Szebenben* Péchi János, *Brassóban* Pávai Vajna János, *S. Sz. Györgyön* Haurik József, *K. Vásárhelyen* Kovács Dániel, *Csikban* Szörcei Imre, *Ud-arhelyt* Szabó György, *Udvarhelyszéken* Gálfi Mihály, *M. Vásárhelyen* Moos István és Dobolyi Sándor, *Déesen* Megyes Lajos, *Zilahon* Sámi László, *Sz. Somlyón* Dr. Bereczki Károly, *Abrudbányán* Rákosi István, *Küküllőme-gyében* domboi lelkész Nagy József, *Debreczenben* Szabó János és Lugossy József polgártársainkot.

Kolozsvár, Majus 30-án 1848.

Brassai Samu és Berde Áron tanárok és felelős szerkesztők.

Szerkeszti Berde Áron.

Nyomják a kir. lyceum betűivel.

